

นโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตามมาตรการการรักษาระยะห่างทางสังคม

บทสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ สืบคำ

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ

รักษาการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

prasart.sue@stou.ac.th

เรียบเรียงโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ธนัญญ์ ฉัตรภักดิ์

และอาจารย์ ดร.พนทิพา อมรฤทธิ์

สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ภาพที่ A-1 ศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ สืบคำ กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
รักษาการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยเปิด ใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทย รวมทั้งยังเป็นแห่งแรกในเอเชียอาคเนย์ หรือที่เรียกว่า Open and Distance Learning University (ODL) ได้รับการขนานนามว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่ตอบสนองการจัดการศึกษาทั้งในระบบ (Formal Education) นอกกระบบ (Non-Formal Education)

และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) 1) มิติของการจัดการศึกษาในระบบ หมายความว่า ระบบแบบแผน หลักสูตร มหาวิทยาลัยแห่งนี้สามารถประสาทปริญญาได้ทุกระดับ และที่สำคัญคือเมื่อบัณฑิตสำเร็จการศึกษาจะเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือว่าผู้แทนพระองค์ ต่อมาคือ 2) มิติของการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีการศึกษาที่เรียกว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์บัตร และหลักสูตรในระดับต่ำกว่าปริญญา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน จัดแบบไม่มีชั้นเรียนที่เป็นเชิงกายภาพของตนเอง แต่อาศัยสถานที่ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการจัดกิจกรรมแบบเผชิญหน้าให้กับนักศึกษาแทน 3) มิติของการจัดการศึกษาในรูปแบบสุดท้ายคือ การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) หรือปัจจุบันนิยมเรียกว่า การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาทั้งสามรูปแบบข้างต้นนั้นยึดตามแนวทางที่ว่า “อยู่ที่ไหน เวลาใด ใครก็เรียนได้” ตามคำขวัญของมหาวิทยาลัย และสมญานาม “มหาวิทยาลัยสะดวกเรียน” ของ มสธ.

กว่า 40 ปีที่ผ่านมาทำให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับการยอมรับทั้งในระดับภูมิภาค ระดับทวีป และระดับโลก กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เราได้ใช้แบบอย่างของ Open University (OU) ของสหราชอาณาจักร ปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นสมาชิกของเครือข่ายในระดับภูมิภาค คือเป็นสมาชิก OU5 หรือมหาวิทยาลัยเปิดในกลุ่มของอาเซียนซึ่งมีทั้งหมด 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (STOU) 2) Universitas Terbuka (UT) 3) The University of the Philippines Open University (UPOU) 4) Hanoi Open University (HOU) 5) Open University Malaysia (OUM) ส่วนในระดับทวีป มสธ. เป็นสมาชิกของ Asian Association of Open Universities (AAOU) ซึ่งเป็นสมาคมในทวีปเอเชียของมหาวิทยาลัยเปิด มีสมาชิกอยู่ 48 สถาบัน และในระดับโลกนั้น มสธ. เป็นสมาชิก The International Council for Open and Distance Education (ICDE) มีสมาชิกอยู่ประมาณ 190 มหาวิทยาลัย ซึ่งนับได้ว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยเปิดชั้นนำของโลก

จากจุดเริ่มต้นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ก่อตั้งขึ้นโดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะยกระดับวิทย์ฐานะของบุคลากรที่ทำงานอยู่แล้ว และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประชาชนในประเทศ เพราะหลายคนที่เคยพลาดโอกาสไม่สามารถที่จะสอบเอ็นทรานส์ หรือเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยที่เป็นแบบฉบับดั้งเดิมได้คือมหาวิทยาลัยปิด ก็จะได้มีโอกาสศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดแห่งนี้ โดยตลอดระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยดำเนินการมากว่า 4 ทศวรรษนั้น มหาวิทยาลัยใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลมีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักของการเรียนการสอน และมีสื่อเสริม เช่น รายการวิทยุโทรทัศน์ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุทัศน์ ซีดีเสียง และอีเลิร์นนิ่ง เป็นต้น โดยกลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในระบบการเรียนการสอนทางไกล แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 นักศึกษาที่อยู่ในประเทศ และกลุ่มที่ 2 นักศึกษาที่อยู่ต่างประเทศ สำหรับนักศึกษาที่อยู่ในประเทศยังแบ่งย่อยได้อีก 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มที่เป็นนักศึกษาปกติอยู่ใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ และกลุ่มนักศึกษาที่มีข้อจำกัดทางสังคม (ผู้ต้องขังในเรือนจำ) และข้อจำกัดทางกายภาพ หมายถึงนักศึกษาที่มีลักษณะพิเศษ (พิการทาง

สายตา หูหนวก หรือต้อกระจก) นอกเหนือจากการเรียนรู้ผ่านสื่อหลักและสื่อเสริมของมหาวิทยาลัยที่จัดเตรียมให้แล้ว มหาวิทยาลัยยังมีจัดกิจกรรมแบบเผชิญหน้าในลักษณะต่าง ๆ ให้กับนักศึกษา ดังนี้

1) การสอนเสริม เป็นกิจกรรมการสอนแบบเผชิญหน้าที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พบกับคณาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจะได้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระความรู้ และอภิปรายในประเด็นที่ยากแก่การเข้าใจได้กระจ่างชัดขึ้น โดยคณาจารย์จะเป็นผู้เดินทางไปสอนเสริมยังต่างจังหวัดหรือศูนย์วิทยบริการของมหาวิทยาลัยใน 10 แห่งทั่วประเทศ

2) การอบรมเข้ม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นให้กับนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในปีสุดท้าย และมีความมุ่งมั่นจะสำเร็จการศึกษาตามกรอบปฏิทินที่มหาวิทยาลัยกำหนด

3) การฝึกปฏิบัติเสริมทักษะ เป็นการฝึกปฏิบัติแบบเผชิญหน้าในชุดวิชาปฏิบัติการหรือหัตถการ

4) การอบรมประสบการณ์วิชาชีพก่อนจบการศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มาพบปะกับคณาจารย์ผู้ซึ่งรังสรรค์เอกสารการสอน สื่อการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา และเพื่อนนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาหรือวิชาเอกเดียวกัน ได้เรียนรู้ปรัชญาและปณิธานของมหาวิทยาลัยเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจผูกพันขึ้นในใจผู้เป็นบัณฑิตของ มสธ. ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความประทับใจให้กับนักศึกษาเป็นอย่างมาก กิจกรรมทั้ง 4 ลักษณะข้างต้นสะท้อนภาพของวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดโอกาสการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษา และระหว่างนักศึกษาด้วยกันเอง

สภาพการณ์ก่อน ระหว่าง และหลังสถานการณ์ Covid-19

ในปี 2561 ถือว่าเป็นปีที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเปิดการเรียนการสอนทางไกลมาครบ 40 ปี และสภามหาวิทยาลัยได้ดำเนินการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปมหาวิทยาลัยขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงจำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่มีสถานการณ์ลดต่ำลง และจำนวนนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษามีเพียงร้อยละ 20 โดยมีการเก็บข้อมูลจำนวนนักศึกษาที่สมัครเข้ามาเป็นนักศึกษา มสธ. จำนวนประมาณ 2,700,000 คน แต่มีนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาและเป็นศิษย์เก่าของ มสธ. เพียงประมาณ 520,000 คน จากสองสาเหตุข้างต้น จึงนำมาสู่การดำเนินงานของคณะกรรมการปฏิรูประบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่แต่เดิมจะเป็นสอบวัดผลตอนปลายภาคศึกษา และถ้านักศึกษาสอบไม่ผ่านก็จะเป็นการสอบซ่อม ซึ่งการวัดและประเมินผลตอนปลายภาคแต่เพียงอย่างเดียวนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาหลายคนที่ขาดการวางแผนการเตรียมตัวสอบที่ดีไม่สามารถสอบผ่าน และสำเร็จการศึกษาตามที่มุ่งหวังได้ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงปฏิรูประบบการศึกษาขึ้นมาใหม่โดยกำหนดทางเลือกให้นักศึกษาในรูปแบบที่เพิ่มเติมจากรูปแบบแรกหรือเรียกว่า ก. 1 เป็น ก. 2 และ ก. 3 ตามลำดับ โดยลักษณะของการศึกษาตามแผน ก. 2 จะมีการแบ่งการสอบเป็น 2 ช่วง คือ การสอบกลางภาค (หน่วยที่ 1-7) และปลายภาค (หน่วยที่ 8-15) ส่วนการศึกษาตามแผน ก. 3 หรือเรียกว่ากิจกรรมร่วมเรียนรู้ จะเน้นการทำปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างนักศึกษากับผู้สอนหรือผู้ทรงคุณวุฒิ และระหว่างนักศึกษาด้วยกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเขียนรายงาน การนำเสนองานในรูปแบบของการเผชิญหน้าเพื่อส่งเสริมให้การความรู้และทักษะที่เพิ่มพูนมากขึ้น ตอบสนองต่อปรัชญาของหลักสูตร ซึ่งแต่

ละกิจกรรมจะมีการเก็บคะแนนเพื่อใช้วัดและประเมินผลร่วมกับการสอบปลายภาค ท่ามกลางการดำเนินงานของคณะกรรมการปฏิรูปของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นมา กลับเกิดสถานการณ์วิกฤต COVID 19 เมื่อต้นปี 2563 ส่งผลทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าไม่สามารถดำเนินการได้ ไม่ว่าจะเป็นการสอนเสริมแบบเผชิญหน้า การอบรมเข้มเพื่อให้สำเร็จการศึกษา และการฝึกอบรมประสบการณ์วิชาชีพ อันเนื่องมาจากมาตรการการเฝ้าระวังของภาครัฐ (ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19, ศบค.) ที่ได้ออกมาตรการการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) หรือการรักษาระยะห่างทางกายภาพ (Physical Distancing) ทำให้มหาวิทยาลัยต้องบอกระงับ หรือชะลอการจัดกิจกรรมออกไป

เหตุการณ์หลังโควิด หรือ Post-COVID 19 เรามักจะได้ยินผู้คนกล่าวถึงคำว่า New Normal หรือวิถีชีวิตใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิต การทำงาน และการศึกษาของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป อาศัยการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลเมื่อช่วงต้นเดือนมีนาคม 2563 ที่กล่าวว่าปัจจุบันมีคนที่สามารถเข้าถึงหรือใช้อินเทอร์เน็ตได้ราว 4,600 ล้านคน จากประชากรทั่วโลกทั้งหมด 7,800 ล้านคน และถึงแม้ว่าสถานการณ์การระบาดของ COVID 19 จะคลี่คลายลงแต่พฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตในวิถีชีวิตใหม่ก็คาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตามหากกล่าวถึงวิกฤต COVID 19 ที่ส่งผลต่อวงการศึกษานั้นพบว่าเกิดผลกระทบในวงกว้างต่อระบบการศึกษาในทุกระดับซึ่งจะต้องมีการปรับตัวต่อสถานการณ์ดังกล่าว โดยองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติที่เรียกว่า UNESCO ได้ออกบทความถึงเรื่องของ New Normal หรือวิถีชีวิตใหม่ หลัง COVID 19 และได้เสนอหลักการอันเกี่ยวเนื่องกับอุดมศึกษาอยู่ 2 ประการ ประการแรก คือ “การศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นเป็นการศึกษาสำหรับทุกคน” และประการที่สอง คือ “การอุดมศึกษานั้นจะต้องไม่ทิ้งใครอยู่ข้างหลัง” นอกจากนี้ยูเนสโกยังเสนอยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้หลังเหตุการณ์ COVID 19 คือการกู้วิกฤต (Recover) และการออกแบบใหม่ (Re-design) เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับแนวทางการปฏิรูประบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชแล้ว พบว่า มสธ. ได้เตรียมการกู้วิกฤตของมหาวิทยาลัยผ่านคณะกรรมการปฏิรูปของ มสธ. อันประกอบไปด้วยท่านนายกสภามหาวิทยาลัยเป็นประธาน และคณะผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ที่ได้วางแผนไว้ร่วมกันว่าต้องการรักษาและดำรงไว้ซึ่งนักศึกษาที่อยู่ในระบบที่เรียกว่า Active Students ต้องการให้นักศึกษาได้สำเร็จการศึกษาตามกรอบเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด อีกหนึ่งแนวทางที่ต้องดำเนินการคือการวิเคราะห์ความคุ้มค่า (cost effective) ซึ่งหากมหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาที่เรียกว่า Online Education ได้ทุกระดับจะเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักศึกษาในการเดินทางมาที่มหาวิทยาลัยหรือสนามสอบ

สำหรับการผลิตเอกสารการสอนในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ (Printed – Material) นับเป็นสื่อหลักของมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีการวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบร่วมกันระหว่างนักวิชาการทางด้านเนื้อหาที่เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาต่าง ๆ นักวัดและประเมินผล การศึกษา และนักเทคโนโลยีการศึกษา โดยก่อนและหลังจากศึกษาเอกสารการสอนนักศึกษาสามารถทดสอบความรู้ด้วยตนเองผ่านแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แต่ในอนาคตมีความเป็นไปได้ที่อาจจะ

มีการปรับเปลี่ยนจากสิ่งพิมพ์ให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลหรืออีบุ๊ก โดยวางแผนรับมือสำหรับนักศึกษาที่อาจจะไม่มีอุปกรณ์ในการเข้าถึงสื่อในรูปแบบดิจิทัลด้วยการจัดเตรียมระบบการยืมคืนอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์กระจายอยู่ในส่วนกลางและศูนย์วิทยพัฒนาทั้ง 10 แห่ง ซึ่งอาจเริ่มดำเนินการกับชุดวิชาที่มีนักศึกษาลงทะเบียนน้อยก่อน หรือเปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกที่จะพิมพ์เอกสารเฉพาะหน่วยที่ต้องการเท่านั้นเพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณในการดำเนินการ

ยิ่งไปกว่านี้ มสธ. ยังได้ศึกษาแบบอย่างการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงในวิชาปฏิบัติการ (Open STEM Laboratory) จากมหาวิทยาลัยเปิดแห่งสหราชอาณาจักรซึ่งถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยต้นแบบของมสธ. โดยมหาวิทยาลัยต้นแบบได้ส่งข้อมูลที่รายชื่อวิชาปฏิบัติการมาให้ และทาง มสธ. ได้มอบให้ศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น เพื่อพิจารณานำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยต่อไป ซึ่งในอนาคต มสธ. อาจจะมีการดำเนินการจัดทำระบบและผลิตสื่อขึ้นมาใช้เองให้สอดคล้องเนื้อหาวิชาในเชิงปฏิบัติการในรูปแบบออนไลน์ และด้วยสถานการณ์การสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสำหรับในปัจจุบันเราจำเป็นต้องกล่าวถึงการดำเนินงานมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนทางไกลในกลุ่ม OU5 ที่ในการประชุมประเด็นทางด้าน Online Education จะมีการกล่าวถึง MOOCs ซึ่งเป็นรายวิชาแบบเปิดที่ให้คนจำนวนมากสามารถเข้ามาศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้นำไปใช้ในการทำงานหรือชีวิตประจำวัน โดยมหาวิทยาลัยในกลุ่ม OU5 ไม่ว่าจะเป็น Open University Malaysia (OUM), The University of the Philippines Open University (OPOU) หรือ Hanoi Open University (HOU) ต่างก็มีรายวิชาที่เปิดสอนออนไลน์ สำหรับประเทศไทยเรามีมหาวิทยาลัยไทยไซเบอร์ (Thai Cyber University: TCU) ที่ได้ทำความร่วมมือสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทำการผลิตรายวิชาและสื่อการสอนที่เรียกว่า MOOCs โดยนำไปใส่ไว้ในแพลตฟอร์มการเรียนรู้ edX ซึ่งในอนาคตจะมีการพัฒนาเป็นระบบคลังหน่วยกิต กล่าวคือหากมีผู้เรียนลงทะเบียนรายวิชาจำนวนมากพอจนเทียบเท่ากับการเรียนในหลักสูตรการศึกษาก็สามารถนำไปเทียบโอนและรับปริญญาได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชก็ได้ร่วมผลิตรายวิชาภายในโครงการดังกล่าวจำนวนหลายรายวิชาซึ่งมีแนวโน้มที่จะนำมาเทียบโอนได้ต่อไป โดยปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้มีการวางแผนและออกแบบระบบเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว ด้วยการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน หรือสถานประกอบการ (curriculum on demand) เน้นหลักสูตร Reskill และ Up-skill ซึ่งอาจจะมีการรวบรวมหลักสูตรการเรียนการสอนบางหลักสูตรเข้าด้วยกัน รวมถึงหลักสูตรที่เรียกว่าระบบโมดูลการสอนทางไกล หรือหลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาที่อาจมาต่อยอดในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในรูปแบบของ Online Educational University ต่อไป โดยคำนึงถึง QA (Quality Assurance) หรือการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อประกันไว้ว่าบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ยังดำรงไว้ว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมสธ. มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนด

ปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนทางไกลในรูปแบบออนไลน์

ปัจจัยที่จะนำไปสู่การเป็น Online Education University จะต้องมียปัจจัยสนับสนุน ดังต่อไปนี้

1. เทคโนโลยี (Technology) ในยุค Disruptive Technology and Digital Technology ปัจจุบันจะกล่าวถึง ปัญญาประดิษฐ์ (AI) หุ่นยนต์ (Robotic) อินเทอร์เน็ตในทุกสรรพสิ่ง (Internet of thing: IOT) ความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality) ความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality) การผสมรวมเทคโนโลยี (Mixed Technology) และกลุ่มเทคโนโลยีอื่น ๆ หรือที่เรียกว่า Extended Technology เช่น เทคโนโลยี 2 มิติ และ 3 มิติ โฮโลแกรม โฮโลกราฟ นอกจากนั้นยังมีเทคโนโลยีกลุ่มการวิเคราะห์การเรียนการสอน (Learning Analytic) คือ มี Data Mining และ Big Data เข้ามาร่วมวิเคราะห์ด้วย เทคโนโลยีเหล่านี้มีอยู่แล้วในปัจจุบัน นอกจากนี้ Application ต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการเรียนการสอนรวมถึงเทคโนโลยีสนับสนุนอื่น ๆ อาทิ MOOCs ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีประสบการณ์ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งได้นำ Application ต่าง ๆ อาทิ Microsoft Teams, Zoom หรือ WebEx มาใช้สนับสนุนการเรียนที่เรียกว่า Online Education ดังนั้นจากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีมีอยู่แล้ว พร้อมให้นำมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของมหาวิทยาลัยที่เรียกว่า มหาวิทยาลัยทางไกล (Open online Distance Learning University: ODL)

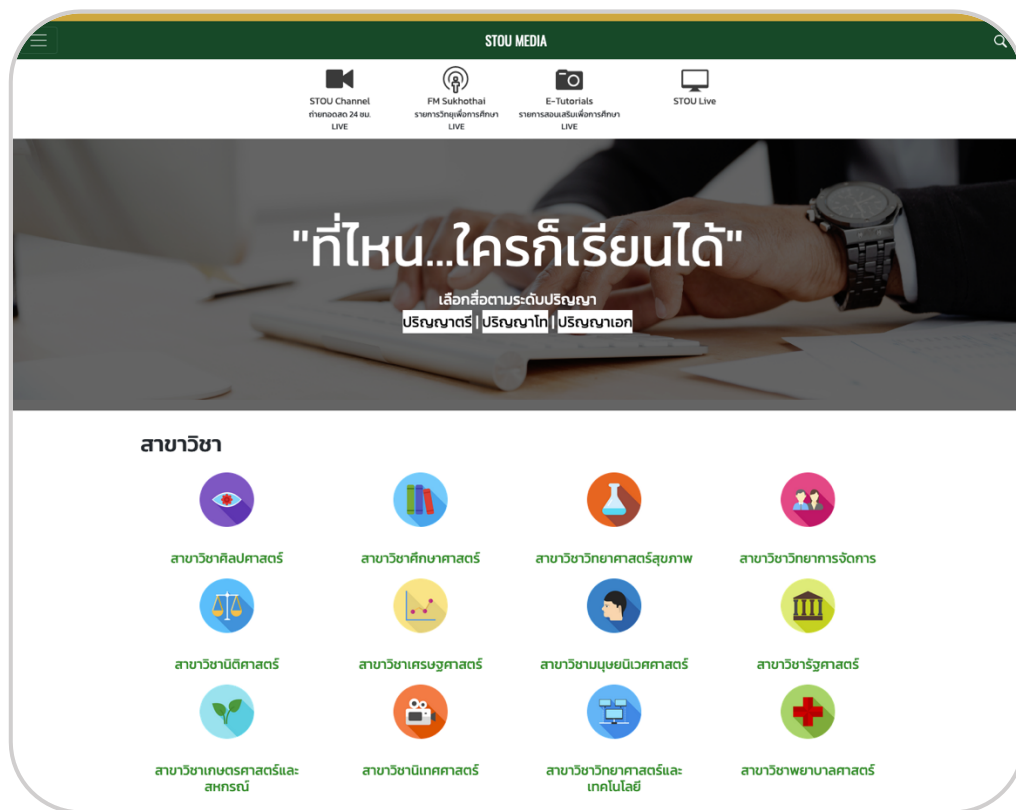
2. บุคคล (People) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ประกอบไปด้วย

กลุ่มที่ 1 นักศึกษา ที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มนอกประเทศ และ 2) กลุ่มในประเทศ โดยกลุ่มในประเทศ แยกออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ประกอบด้วย 2.1) กลุ่มนักศึกษาปกติ 2.2) กลุ่มนักศึกษาที่มีข้อจำกัดทางสังคม เช่น กลุ่มผู้ต้องขัง และ 2.3) กลุ่มนักศึกษาที่มีลักษณะพิเศษ โดยหากมหาวิทยาลัยจะเป็น Online University ต้องมาพิจารณาถึงวิธีการบริหารจัดการเรียนการสอนของกลุ่มนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่มใหญ่นี้ ทั้งในเรื่องของอุปกรณ์และเครื่องมือ อาทิ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต ไอแพด หรือสมาร์ทโฟน และวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Online Education เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อการศึกษาหรือชุดวิชา สภามหาวิทยาลัยฯ อนุมัติให้จัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า “สถานพัฒนาบุคลากรเพื่อการสอนทางไกล” ทำหน้าที่พัฒนาบุคลากรคณาจารย์สายวิชาการ และสายสนับสนุน เพื่อที่จะมีความรอบรู้ในการสอน การผลิตชุดวิชา ผลิตสื่อการศึกษา ซึ่งคณาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชหลายท่านได้ตำแหน่ง Senior Fellow และ Fellow ตามกรอบมาตรฐาน PSF ที่ได้รับการรับรองจาก Advance Higher Education (AHE) เพราะฉะนั้นบุคคลที่จะเป็นทีมร่วมผลิตชุดหรือสื่อการศึกษาออนไลน์ก็จะต้องได้รับการฝึกอบรมต้องทราบแนวทางการผลิตสื่อการศึกษาของชุดวิชา ต้องสามารถเขียนวัตถุประสงค์การเรียนการสอนได้ ต้องออกแบบแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เช่นเดียวกับการผลิตสื่อการศึกษาทางไกลบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเข้าร่วมอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมและทำให้สื่อการศึกษาทางไกลมีคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัย

3. สื่อการสอน (Educational Media) รูปแบบการสอนที่เรียกว่า online education ต้องเปลี่ยนปรัชญาจาก Learner Center เป็น Learning Center Approach หรือที่เรียกว่า ระบบการเรียนรู้

มาเป็นศูนย์กลางนะครับ เพราะฉะนั้นการผลิตสื่อการสอนหรือสื่อที่มีอยู่จะถูกพัฒนาไปเป็น คลังทรัพยากรสื่อการศึกษาระบบเปิด หรือที่เรียกว่า Open Education Resources (OER) สิ่งเหล่านี้จะมี ส่วนส่งเสริมให้เกิด Online Education ขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

ภาพที่ A-2 คลังสื่อการสอน STOU MEDIA ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
เข้าถึงได้ที่ <https://media.stou.ac.th/>

4. วิธีการสอน (Pedagogy) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีการสอนแบบเสริมเพิ่มเติมแบบ เฝื่อนหน้าหลายรูปแบบ อาทิ การสอนเสริม การอบรมเข้ม การฝึกอบรมประสบการณ์วิชาชีพ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในรูปแบบอื่น ๆ แต่การสอนที่เน้นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือการสอนที่เรียกว่า ออนไลน์สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาได้ โดยการจัดการเรียนการสอนที่เรียกว่า Arena หรือการสร้าง Platform ที่ให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกันเองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันก็สามารถทำได้ ดังนั้นวิธีการสอนออนไลน์ หรือที่เรียกว่า Online Pedagogy ต้องมีการออกแบบ ระบบการเรียนการสอนให้ชัดเจน

5. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่สนับสนุนผู้เรียน อาทิ อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องอ่าน อีบุ๊กโดย มสธ. มีแผนในการขยายศูนย์วิทยบริการและพันธกิจสัมพันธ์ จาก 10 ศูนย์ เป็น 18 ศูนย์ ทั่วประเทศ สามารถเป็นสนามสอบให้นักศึกษา มสธ. รองรับเรื่องการสอบแบบ Walk in Examination and Online Examination ได้อย่างดี มีระบบคลังข้อสอบ (Item Bank) ที่สามารถเรียกใช้งานผ่านระบบเครือข่าย

อินเทอร์เน็ต หากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเปิดการสอนทางไกลในรูปแบบออนไลน์ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะศึกษาได้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตามที่มีอินเทอร์เน็ตเป็นโครงสร้างพื้นฐาน

6. ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทางมหาวิทยาลัยมีแนวทางที่จะพัฒนาระบบ Big Data เพื่อรองรับแนวการศึกษายุคใหม่ โดยการพัฒนาฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จะทำให้ทราบความก้าวหน้า แนวโน้ม และทิศทางของข้อมูลเพื่อนำประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยต่อไป

7. ระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ที่อาจต้องมีมาตรการเพิ่มเติมจากที่มหาวิทยาลัยดำเนินการมา รูปแบบและกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยในฐานะผมเป็นผู้บริหารก็จะประสานกับสภามหาวิทยาลัยเพื่อจะออกกฎข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนองตอบและรองรับกับการเรียนการสอนออนไลน์ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสิ่งแรกที่จะต้องพิจารณา

ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้จะนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยทางไกลในรูปแบบออนไลน์ และหากมหาวิทยาลัยมีความพร้อมจะเปิดเป็น Online Education University ซึ่งอาจจะต้องเตรียมการและพร้อมดำเนินการได้ในปีการศึกษา 2564 รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมและความต้องการขั้นต่ำในส่วน of นักศึกษา อุปกรณ์เครื่องมือที่จะสนับสนุน ทักษะพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาและบุคลากรที่ต้องเตรียมพร้อมก่อนการดำเนินการด้วยเช่นกัน

การปรับตัวเข้าสู่ยุควิถีชีวิตใหม่

การเปลี่ยนแปลงหลังสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้ “พลิกวิกฤตให้กลายเป็นโอกาส” ปรับเปลี่ยนวิธีการและรูปแบบการเรียนการสอน ทั้งนี้จากสถานการณ์ดังกล่าวมีส่วนทำให้นักศึกษา มสธ. มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสอดคล้องเข้าสู่ยุควิถีชีวิตใหม่ (New Normal) สิ่งที่เป็นเกณฑ์ต้องพิจารณาเป็นสำคัญดังนี้ คือ

1) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ นักศึกษา มสธ. ได้พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญ เกิดการฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งนอกจากระบบบริหารจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (e-Learning) ที่ <https://elearning.stou.ac.th/> แล้วนั้น นักศึกษาสามารถใช้ระบบการประชุมออนไลน์ (e-Conference) ด้วย แอปพลิเคชัน Microsoft Teams สำหรับกิจกรรมการสอนเสริม การอบรมเข้มเสริมประสบการณ์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อื่น ๆ มากขึ้นหรือแม้แต่การใช้เทคโนโลยีเพื่อการทดสอบประเมินผลการเรียนรู้ อาทิ WebEx โดยมีการร่วมทดสอบประสิทธิภาพของระบบเพื่อประเมินการใช้งานร่วมกันกับมหาวิทยาลัย

2) การเข้าถึง รับรู้ และเข้าใจข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ นักศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแลกเปลี่ยนข้อมูล กระจายข้อมูล ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น อีกทั้งยังเข้าถึงสารสนเทศของมหาวิทยาลัยด้วยระบบเครือข่ายส่วนตัวเสมือน (Virtual Private Network: VPN) ได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ของ มสธ. มีอยู่หลายหลักสูตรและได้รับความนิยม นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามีความพร้อม ทักษะพื้นฐาน และสามารถใช้อุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเพื่อนนักศึกษาด้วยกันในรูปแบบการศึกษาออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานและการเรียนการสอนของ มสธ. ในช่วงสถานการณ์โรคระบาด COVID-19

จากสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนและการทำงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่บุคลากรและนักศึกษา โดยได้ปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1) มหาวิทยาลัยมีมาตรการต่าง ๆ ตามแนวนโยบายการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ของจังหวัด อาทิ มาตรการปฏิบัติงาน ณ ที่พักอาศัย แต่ทั้งนี้ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมดทุกหน่วยงาน บางหน่วยงานต้องมีการผลัดเวร และสลับช่วงเวลาการทำงาน อีกทั้งมหาวิทยาลัยยังมีมาตรการความปลอดภัยในสถานศึกษา ผู้มาติดต่อหรือมาเยี่ยมชม มหาวิทยาลัยมีความเคร่งครัดในการใช้มาตรการการรักษาระยะห่างทางสังคม ต้องลงชื่อ วัดอุณหภูมิ สวมหน้ากาก และมหาวิทยาลัยมีแอลกอฮอล์เจลล้างมือตามจุดต่าง ๆ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยสามารถที่จะตอบสนองประโยชน์ให้กับทางสังคม (CSR) ในฐานะมหาวิทยาลัยคู่เคียงสังคม เช่น มหาวิทยาลัยมีการผลิตเจลล้างมือและมอบให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สถานีตำรวจภูธรปากเกร็ด เรือนจำบางขวาง เป็นต้น หรือ โครงการ 42 ปี มสธ.ร่วมใจสู้ภัย COVID-19 ก็ได้รับเงินบริจาคมาประมาณ 140,000 บาท มหาวิทยาลัยจัดส่งให้ศูนย์วิทยบริการฯ เพื่อนำไปมอบต่อให้สถานพยาบาลโรงพยาบาลในอำเภอและจังหวัดที่สังกัด ส่วนอีก 40,000 บาท ทางมหาวิทยาลัยที่อยู่ส่วนกลางมอบให้โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า

2) การปรับรูปแบบการปฏิบัติงานของบุคลากร ณ ที่พักอาศัย (Work From Home) มหาวิทยาลัยมีการอบรมและสนับสนุนให้คณาจารย์และบุคลากรพนักงานใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน อาทิ การใช้ Office365, Microsoft Teams, One Drive เพื่อการให้บริการและให้คำปรึกษา วิธีการดำเนินการเรียนการสอน การเข้าถึงเครือข่ายสารสนเทศจากภายนอก

3) การปรับรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ในบางกิจกรรมการเรียนการสอน อาทิ กิจกรรมการสอนเสริม การฝึกอบรมเข้ม อาจใช้เทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนทดแทนการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าได้ ในบางกิจกรรม เช่น การอบรมประสบการณ์วิชาชีพ หรือการสอบที่ไม่สามารถจะดำเนินการได้ บางกิจกรรมอาจใช้วิธีการเลื่อนจัดออกไป และการอบรมประสบการณ์วิชาชีพนั้น บางสาขาวิชาดำเนินการให้นักศึกษาทำกิจกรรมออนไลน์ทดแทน สนองต่อปรัชญา มสธ. ว่านักศึกษา มสธ.นั้น อย่างน้อยก็ควรจะรู้จักกัน รู้จักเพื่อนรุ่นที่สำเร็จการศึกษา รู้จักปรัชญาของมหาวิทยาลัย ปณิธานของมหาวิทยาลัย รู้จักครูบาอาจารย์ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ อันนี้คือส่วนหนึ่งของการอบรมประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนชุดปฏิบัติการเสริมทักษะในบางชุดวิชาเราไม่สามารถที่จะส่งให้ดังได้เลย เพราะว่าไม่มีวิชาชีพดูแลอยู่ เช่น ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพที่มีหลักสูตรแพทย์แผนไทยอยู่ ถ้าไม่มีหัตถการ ไม่มีการฝึกทักษะปฏิบัติหมวด ทางสมาคมแพทย์แผนไทยจะไม่รับรองวิชาชีพ มหาวิทยาลัยก็อนุมัติให้มีการดำเนินการอยู่ประมาณ 6-7 ชุดวิชา ที่ให้ปฏิบัติการแบบเผชิญหน้าได้ แต่ต้องรักษาซึ่งมาตรการตามที่ ศบค. และกระทรวงสาธารณสุขกำหนด และดำเนินการจัดในช่วงระยะเวลาที่ปลอดภัยจริง ๆ นอกจากนั้นชุดวิชาที่มีปฏิบัติการในภาคการศึกษาที่ 2/2562 จะเป็นรูปแบบกิจกรรมออนไลน์แทน เช่น ในสาขาวิชา

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มี 7 ชุติวิชาที่จะต้องใช้ในลักษณะปฏิบัติการเสริมทักษะ และในสาขาวิชา
วิทยาการจัดการอีก 2 ชุติวิชา และสาขาวิชานิเทศศาสตร์อีก 2 ชุติวิชา

ภาพที่ A-3 ศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ สืบคำ กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
รักษาการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กำกับดูแลการจัดสอบออนไลน์

4) การจัดสอบออนไลน์ การสอบซ่อมในภาคการศึกษา 1/2562 ไม่สามารถดำเนินการได้
เนื่องจากวิกฤติ Covid19 ดังนั้นทางสภามหาวิทยาลัยจึงได้แนะนำให้ทางมหาวิทยาลัยพัฒนาระบบการ
สอบการวัดและประเมินผลออนไลน์ ซึ่งทำให้เกิดโอกาสอันดีที่ทางมหาวิทยาลัยร่วมกับนักศึกษาได้ร่วมมือ
สร้างนวัตกรรมทางการศึกษาโดยการจัดสอบออนไลน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นครั้งแรกใน
ประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในวันเสาร์ที่ 11 และวันอาทิตย์ที่ 12 กรกฎาคมนี้ อย่างไรก็ตามเพราะ
ตอนที่นักศึกษา ลงทะเบียนสอบซ่อมนั้น ลงทะเบียนโดยที่ไม่รู้ว่าจะมีเหตุการณ์วิกฤติ COVID-19 ผู้ที่มี
ข้อจำกัด เช่น นักโทษในเรือนจำ ผู้พิการ หรือผู้ที่ไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ ก็ยังสอบในสนามสอบได้
โดยมีการสอบออนไลน์และสอบในสนามสอบวันเดียวกัน เพื่อที่ข้อสอบจะได้เป็นชุดเดียวกัน ต้อง
ขอขอบคุณคณาจารย์และบุคลากร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความเข้าใจ และร่วมมือใน
มาตรการต่าง ๆ เป็นอย่างดี และคิดว่าเมื่อสถานการณ์ COVID-19 คลี่คลายและหายไปแล้วจะทำให้เกิด
วิถีใหม่ของชาว มสธ. ที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีความรุ่งเรืองและเป็นที่ยอมรับของสังคมอุดมศึกษาทั้งใน
ประเทศไทยและต่างประเทศ